

ТИББИЙ ТАЪЛИМДА ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ МАҚСАДЛИ ҚЎЛЛАШ ДАРС САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ГАРОВИДИР

БОБОЕВА ЗУХРА НУРИЛЛАЕВНА

*Тошкент Тиббиёт Академияси, нормал ва патологик физиология
кафедраси*

Калит сўзлар: Педагогик технология, муаммоли таълим усули, тиббий таълим, самарадорликни ошириш

Ключевые слова: педагогическая технология, проблемный метод обучения, медицинское образование, повышение эффективности образования

Keywords: pedagogical technology, problem education method, medical education, efficiency improvement education

Аннотация. Фундаментал фанлар талабалар дарс жараёнида мутахассисликка оид тафаккурни шакллантиради. Организмда кечаётган турли жараёнларнинг қонуниятларини ўзлаштириб, касалликлар патогенезининг механизмлари, профилактикаси ва даволашининг патогенетик асосларини ўргатиб, клиник фикрлашни ривожлантириши учун замин яратиб беради. Таълим беришнинг асосий технологияларидан ҳисобланган муаммога асосланган ўқитишда талабалар узоқ муддатли турғун маълумотга эга бўладилар. Муаммоли таълимнинг асосий гоёси билимларни ўқувчига тайёр ҳолда бериш эмас, улар томонидан дарс мавзусига тегишли муаммолар бўйича ўқув-тадқиқотларни бажариши асосида ўзлаштирилишини таъминлашдан иборатдир.

Аннотация. Студенты, изучающие фундаментальные дисциплины, формируют представление о специальности в ходе занятий. Осваивая закономерности различных процессов, происходящих в организме, обучая механизмам, профилактике и патогенетическим основам патогенеза заболеваний, закладывая основу для развития клинического мышления. При обучении, основанном на решении задач, рассчитанных на основе базовых образовательных технологий, учащиеся будут получать долгосрочное застойное образование. Основная идея проблемного обучения заключается не в том, чтобы дать ученику готовые знания, а в том, чтобы обеспечить их усвоение им на основе выполнения учебных исследований по проблемам, связанным с темой урока.

Annotation, Students studying fundamental disciplines form an idea of the specialty during classes. Mastering the patterns of various processes occurring in the body, teaching the mechanisms, prevention and pathogenetic foundations of disease

pathogenesis, laying the foundation for the development of clinical thinking. With learning based on solving problems calculated on the basis of basic educational technologies, students will receive a long-term stagnant education. The main idea of problem-based learning is not to give the student ready-made knowledge, but to ensure their assimilation on the basis of performing educational research on problems related to the topic of the lesson.

Later, a significant part of the leukocytes that migrated to the focus of inflammation undergoes dystrophic changes and turns into "purulent corpuscles" or undergoes apoptosis. Part of the leukocytes, having fulfilled their functions, returns to the vascular bed and circulates in the blood.

Олий мактабда мутахассислар тайёрлаш жараёнини фақат маълум фанлар бўйича билим, кўникма ва малакаларни эгаллаш билан чеклаб бўлмайди. Ҳозирги шароитда ўқув жараёнини сифат жиҳатидан жиддий қайта қуриш зарур. Бу борада олий таълим муассасалари талабаларининг билиш фаолиятини фаоллаштириш муаммоси алоҳида аҳамият касб этади. Таълим соҳасида, айниқса тиббий биологик соҳадаги билимлар ниҳоятда кенгайиб бормоқда. Ахборот манбаининг кўпайиши, маълумотлар олиш имкониятларининг кенгайиб бориши ўқитиш усуллариини замонавийлаштиришни, такомиллаштиришни талаб қилади.

Таълим тизимининг асосий мақсади ижодий фикрлайдиган ва эркин фикр юритувчи мутахассисларни тарбиялашдан иборат. Ижодий фикрлашни ривожлантириш - таҳлил, синтез, таққослаш, умумлаштириш, таснифлаш, режалаштириш, теранликни, тасаввурни ривожлантиришни таъминлайди.

Таълим жараёнида ўқитувчи билим беради ва талабаларнинг фикрлаш фаолиятига раҳбарлик қилади, ўқувчиларда мустақиллик, ижодкорлик қобилиятларини ривожлантириб, ўрганилаётган нарсанинг онгли равишда ўзлаштиришига эришиш орқали билиш кўникмасини шакллантиради.

Тиббий таълимда фундаментал фанлар талабаларда мутахассисликка оид тафаккур ва дунёқарашни шакллантиришда катта аҳамиятга эга. Уларнинг вазифаси организмда кечаётган патологик ва морфологик жараёнлар, уларнинг қонуниятларини ўзлаштириб, касалликлар патогенезининг молекуляр механизмлари, касалликларни олдини олиш ва даволашнинг патогенетик асослари, касалликларни ташхис қилиш ва даволаш самарадорлигини назорат қилишга ўргатиш, шифокорларда клиник фикрлашни ривожлантириш учун замин яратиб беради.

Ҳозирги кунда амалиётда қўлланилаётган ўқитиш методикалари хилма-хил ва кўп бўлиб, уларнинг ҳар бири ўзига хос хусусиятларга, таълимий имкониятларга эга,

маълум мақсадларга, шарт-шароитларга мос келади ва бошқа сифатлари билан бири-биридан фарқ қилади. Бундан кўриниб турибдики, мазкур 13 та методнинг ҳар бири муайян таълим-тарбия мақсадлари учун мос бўлиб, бошқа методни қўллаш мақсадга мувофиқ эмас. Таълим усуллари ниҳоятда кўп. Уларнинг ҳаммаси дарснинг мазмунини, ундан кўзда тутилган мақсад, вазифаларга мувофиқ бўлганда кўзда тутилган самарани беради. Шунингдек, ҳар бир дарс учун айнан шу дарсга мувофиқ тузилган бўлган таълим технологияларни қўллаш мақсадга мувофиқдир.

Педагогик технология - таълим моделларини оптималлаштириш мақсадида, инсон ва техника ресурслари, уларнинг ўзаро таъсирини ҳисобга олган ҳолда бутун ўқитиш ва билимларни ўзлаштириш жараёнини яратиш, қўллаш, аниқлаш тизимидир. Педагогнинг асосий вазифаси ҳар бир талабанинг мустақил фикрлашини ривожлантириш керак. Дарс жараёнида таълимнинг шахсга йўналтирилган турига, яъни ҳар бир талабанинг фикрлаш, ҳаракат стратегиясини ҳисобга олган ҳолда унинг шахси, ўзига хос хусусиятлари, қобилиятини ривожлантиришга йўналтирилган таълимга кўпроқ амал қилиш бу жараённинг самарали бўлишини таъминлайди. Аниқ технологик усуллар билан дарс ўтилганда жараён якунида таълим олувчи мавзуни пухта ўзлаштиради, ўз билимини бошқаларга етказиб бериш лаёқатига эга бўлади. Бунга эришиш учун машғулотларни ташкиллаштиришда мавзу бўйича дарс ишланмаси тайёрланаётганда ҳар бир мавзу учун хос усуллар билан ёндошиш зарур.

Таълим беришнинг асосий технологияларидан ҳисобланган муаммога асосланган ўқитишда талабалар узоқ муддатли турғун маълумотга эга бўладилар. Муаммоли таълимнинг асосий ғояси билимларни ўқувчига тайёр ҳолда бериш эмас, улар томонидан дарс мавзусига тегишли муаммолар бўйича ўқув-тадқиқотларни бажариш асосида ўзлаштирилишини таъминлашдан иборатдир.

Дарс жараёнини муаммоли таълим усулида ташкил этилганда қуйидаги босқичларга эътибор берилади:

- ✓ муаммо вазиятни тақдим этиш;
- ✓ муаммони характерловчи шароитни ўрганиш;
- ✓ кўйилган муаммони ҳал қилиш;
- ✓ топилган ечимнинг тўғрилигини асослаш;
- ✓ муаммонинг ечимини излаш ва ҳал қилиш жараёнида пайдо бўлган янги билимларни англаш;
- ✓ муаммони тизимлаш, мотивлаштириш ва умумлаштириш.

Бу таълим усули талабаларда билиш, ўрганиш, изланиш кўникмаларини ривожлантиради, талабаларнинг фикрлаш доираси кенгаяди, талабалар муаммони ҳал қилиш мобайнида дарсликлар, электрон ресурслардан фойдаланадилар, бу ўз

навбатида уларнинг мустақил ўқиб ўрганишларининг самарадорлигини оширади ва эгаллаган билимларини бир-бирига қиёсий таҳлил қила олишга ўрганадилар.

Ўқитувчи дарсни муаммога асосланган ўқитиш усулида ташкил этишда эвристик методни қўллаш орқали ижобий натижага эришади.

Эвристик метод – муаммони қўйишда ечимини излашда, ҳал қилишда бир-бири билан узвий боғлиқ савол-жавоб орқали мунозара тарзида муаммо ечими топилади. Муаммоли вазиятни яратиш, вазиятни таҳли қилиш асосида муаммони қўйиш, фаразларни илгари суриш, ечимини текшириш жараёнида талабалар мустақил, ижодий иш бажарадилар.

Эвристик мунозарада интерфаол усулларнинг кенг қўлланилиши талабаларни фикрлаш доирасини кенгайтиради.

Интерфаол усуллардан “SCORE” усулидан фойдаланиш самарали натижа беради. Талабалар бу жараёнда маълум бир муаммоли вазиятни турли хил органайзерлар, билиш схемалари, жадваллари орқали ёритиш жараёнида мустақил равишда муаммони ечимини топишга қаратилган хулосалар қабул қиладилар.

Бу метод қўйилган муаммоли саволни аниқ кетма кетликда таҳлил этишни таъминлайди.

S - symptom (муаммо симптоми)

C - cause (муаммони келиб чиқиш сабаби)

O – outcome (муаммо ечимидан кутиладиган натижа)

R - resources (Қаерда? Қачон? Нима? Қандай? саволларга жавоб топиш орқали муаммо ечими манбалари изланади)

E - effect (муаммо ечимини топиш, мақсад сари йўналтирилган амалий тавсияларни ишлаб чиқиш орқали юқори самарадорликка эришиш)

Патофизиология фанида “Юрак қамаллари” мавзусида дарс ўтиш жараёнида бу усулдан фойдаланиш талабаларни мавзунини таҳлил қилиш жараёнида фаол қатнашишига шароит яратади.

Дарс жараёнида даставвал талабалар 2-3 кишидан иборат 4 гуруҳчага тақсимланадилар.

Ўқитувчи кичик гуруҳлар билан ишлаш вақтида қуйидагиларга эътибор бериш керак:

1. Талабалар берилган муаммони ечимини топиш учун зарур билимга эга бўлиши керак;
2. Гуруҳларга аниқ топшириқ берилиши керак;
3. Кичик гуруҳ олдига қўйилган вазифани бажариш учун етарли вақт ажратилади;

4. Ўқитувчи гуруҳ талабаларига иш натижаларини қандай тақдим этишни аниқ

тушунтириши керак

Ўқитувчи ҳар бир гуруҳчага алоҳида экстрасистолик аритмия тасвири туширилган ЭКГ бланк таркатади

Гуруҳча талабалари бу ЭКГдаги аритмия турини, келтириб чиқарувчи сабаблари, ривожланиш механизмлари ва асоратларини қуйидаги саволлар асосида таҳлил қиладилар:

(S) Тасвирда қандай турдаги аритмия тасвирланган?

(C) Аритмияни келтируб чиқарувчи сабаблар, шарт шароитлар, унинг ривожланиш механизми қандай?

(O) Организмда аритмия ривожланишини олдини олувчи чора тадбирларни амалга оширадиган шарт- шароитлар қандай?

(R) (Қаерда? Қачон? Нима? Қандай? саволларга жавоб топиш орқали муаммо ечими манбалари изланади)

(E) Экстрасистолияларнинг олдини олишда қандай чора тадбирларга риоя қилиш керак?

Талабалар таҳлил жараёнида қуйидаги ишларни бажарадилар:

- ✓ Патологик жараён ривожланишидаги сабаб оқибат занжирини тузадилар
- ✓ Муаммони ечимини назарий асослашга ҳаракат қиладилар
- ✓ Бу ишларни амалга оширишда “Поғона” таҳлил жадвали, “Нима учун?” чизмасини ҳар бир гуруҳ талабалари алоҳида тўлдирадилар
- ✓ Жамланган маълумот асосида ҳар бир гуруҳча талабалари тақдимот тайёрлаб, топширилган ЭКГ бланкидаги аритмия ҳақида маълумот берадилар.

Тақдимот учун ҳар бир гуруҳчага 6-8 минут вақт берилади. Ҳар бир гуруҳ тақдимои эшитиб, қўшимча саволлар ёрдамида муҳокама қилинади. Сўнгра, ҳар бир талаба фаолиятдаги иштироки, билим даражасига кўра баҳоланади.

Мазкур метод орқали ўқув машғулоти ўтказилганда талабалар мавзунини ўзлаштиришда ижодий ёндошганликлари сабаб, уларнинг фаоллиги ошганлиги туфайли турғун билимга эга бўлганликлари намоён бўлди, уларда фикрларини фактларга таянган ҳолда асослай олиш кўникмалари ривожланди.

Ҳозирги пайтда таълим жараёнини фаоллаштириш орқали талабаларда билим олиш ва кўникмаларни эгаллашга қизиқиш уйғотиш, уларнинг мустақил ва эркин фикрлаш қобилиятларини ривожлантириш, талаба ва педагог орасида онгли муносабатларни ўрнатиш, талабаларнинг ахборот манбалари билан мустақил ишлаш

фаолиятларини шакллантириш ва уларнинг машғулотларга мунтазам ва тўлиқ иштирокини таъминлашга эришиш мумкин.

Шунингдек, олий таълимни ривожлантириш учун, бевосита тиббиёт соҳаси учун малакали кадрларни тайёрлашда, кадрлар салоҳиятини оширишда, амалий кўникмаларини мустаҳкамлашда юқорида қайд этилган методларни қўллаш яхши самара беради.

Эришилган натижалар

- Талабалар этиологик факторлар, шарт шaroитларнинг касалликлар патогенезидаги роли ҳақида турғун маълумотга эга бўлдилар
- Талабаларда билиш, ўрганиш, изланиш кўникмаларини, фикрларни мустақил равишда далиллар асосида шарҳлаш кўникмалари мукаммал ривожланди
- Талабаларнинг фикрлаш доираси кенгайди, муаммони ҳал қилиш мобайнида дарсликлар, электрон ресурслардан фойдаланиб, мустақил ўқиб ўрганиш самарадорлиги ошди.
- Талабалар билимларини қатъий мантикий тизимга солишни ўргандилар
- Бажарган ишларини келгусидаги касбий фаолиятидаги аҳамиятини англадилар
- Талаба муаммоли ҳолатда ўз нуқтаи назарига эга бўлиб таҳлил қилиш кўникмасига эга бўлди

Фойдаланилган адабиётлар

1. Дианкина М.С.«Профессионализм преподавателя высшей медицинской школы. Москва, 2000
2. Концепции развития Волгоградского государственного медицинского университета на 2008 - 2012 гг/В.Б. Мандриков, А.А. Воробьев, М.Е. Стаценко, С.В.Недогода и др.; Под ред.ректора ВолГМУ, акад.РАМН, засл. деят. науки РФ В.И. Петрова.- Волгоград: изд-во ВолГМУ.-2008.-143с
3. Ступина С.Б. Технологии интерактивного обучения в высшей школе: Учебно-методическое пособие. – Саратов: Издательский центр «Наука», 2009. – 52 с.
4. Abdullyaev N.H.,Karimov H.Yo.,IrisqulovB.O'.Patologik fiziologiya Toshkent, 2008.